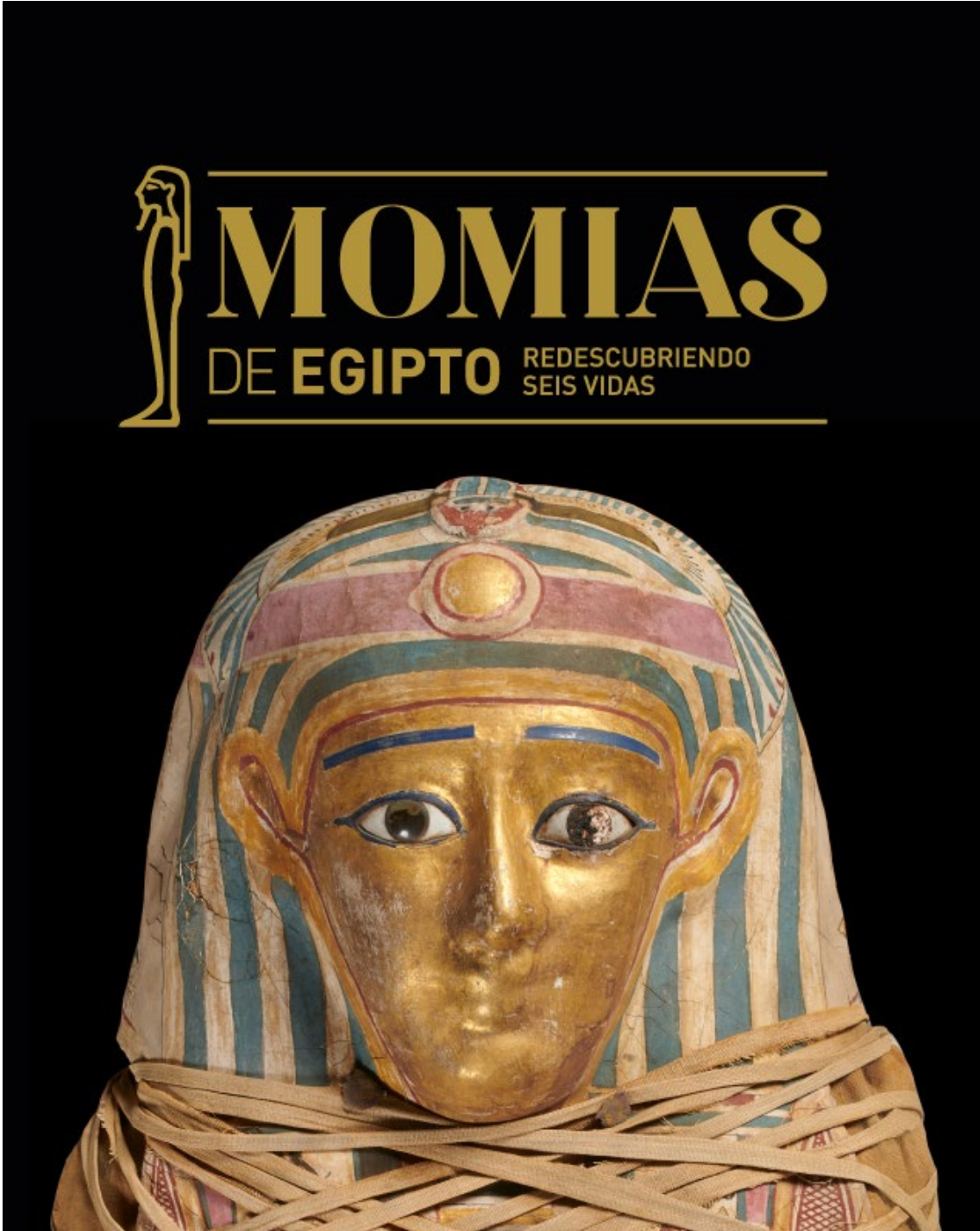

 MOMIAS
DE EGIPTO REDESCUBRIENDO
SEIS VIDAS

CaixaForum Madrid

Del 14 de juliol al 26 d'octubre de 2022

L'exposició explora la vida de sis persones que van viure a l'antic Egipte i examina temes com les creences, la salut i la medicina a través d'objectes procedents del British Museum

CaixaForum Madrid descobreix la vida de sis mòmies d'Egipte

- En una nova col·laboració amb el British Museum, l'exposició *Mòmies d'Egipte: Redescobrint sis vides* il·lustra la història que s'amaga rere sis mòmies egípcies i ofereix una visió de com vivia i moria la gent al llarg de la vall del Nil entre el 800 aC i el 100 dC.
- El recorregut explora la identitat d'aquests sis ciutadans que van viure a l'antic Egipte, gràcies als nous descobriments aportats per tecnologia puntera no invasiva, que permet desembolcallar virtualment les seves fràgils restes.
- Un funcionari, dos sacerdots, una dona casada, un nen i un jove grecoromà són els protagonistes d'aquesta exposició, que aprofundeix en els processos de momificació, la visió de la mort dels antics egipcis i el concepte del més enllà en aquesta antiga civilització.
- Gràcies a tècniques de tomografia computada, els investigadors han aconseguit revelar dades sobre el perfil personal de cada individu que informen de la seva edat, creences, malalties i alimentació, entre altres aspectes. El recorregut ens apropa a aquests descobriments, que projecten nova llum sobre la vida a l'antic Egipte.
- La mostra, oberta del 14 de juliol al 26 d'octubre de 2022, és la setena col·laboració entre el British Museum i la Fundació "la Caixa".

Mòmies d'Egipte: Redescobrint sis vides. Dates: del 14 de juliol al 26 d'octubre de 2022. **Organització i producció:** Fundació "la Caixa", amb la col·laboració del British Museum. **Comissariat:** Marie Vandenbeusch, comissària al Departament de l'Antic Egipte i el Sudan del British Museum, i Daniel Antoine, conservador en cap del Departament de l'Antic Egipte i el Sudan del British Museum. **Lloc:** CaixaForum Madrid (Paseo del Prado, 36).

 [@FundlaCaixaCAT](https://twitter.com/FundlaCaixaCAT) [@CaixaForumMAD](https://twitter.com/CaixaForumMAD) [#CaixaForumMòmies](https://twitter.com/CaixaForumMòmies)

Madrid, 14 de juliol de 2022. El director corporatiu de l'Àrea de Cultura i Ciència de la Fundació "la Caixa", **Ignasi Miró**; el director del British Museum, **Hartwig Fischer**; la directora de CaixaForum Madrid, **Isabel Fuentes**, i els comissaris **Marie Vandenbeusch** i **Daniel Antoine**, han presentat aquest dijous a CaixaForum Madrid l'exposició **Mòmies d'Egipte: Redescobrint sis vides**. Fruit d'una nova col·laboració entre la Fundació "la Caixa" i el British Museum de Londres, l'exposició explica la idea de la momificació i el concepte de la mort i del més enllà a l'antic Egipte. El centre d'aquesta mostra són sis mòmies, que s'exhibeixen juntament amb alguns dels seus sarcòfags i més de 260 objectes trobats en tombes i jaciments, tots pertanyents a la col·lecció del museu londinenc.

L'exposició se centra en aquestes sis persones que van ser momificades i recrea com van ser les seves vides a partir de la investigació duta a terme al British Museum fent servir els mètodes científics més punters sobre les seves restes momificades i els conjunts funeraris. Cada mòmia té una història per explicar. Els sis protagonistes de l'exposició són un funcionari encarregat d'uns dominis, dos sacerdots, una dona casada, un nen i un jove grecoromà que van viure en diferents èpoques de l'antic Egipte entre els anys 800 aC i 100 dC. Cadascun protagonitza un àmbit de l'exposició, en la qual, a banda dels grans temes de la mort i el més enllà, s'aborden qüestions com ara les pràctiques curatives, els intercanvis culturals, la religió, la família, la música, els cosmètics, la perruqueria i els ornaments corporals, com també el paper de la dona i dels infants en aquesta rica civilització que va florir al llarg de la vall del Nil. Juntament amb les mòmies es poden veure objectes com ara màscares, sarcòfags, vasos, escultures, joies o estris d'ús cosmètic que ens ajuden a comprendre millor la vida quotidiana i les creences dels antics egipcis.

Els últims avenços en tomografia computada i imatge tridimensional han permès desembolcallar virtualment les restes momificades sense fer malbé les mòmies. Gràcies a això, s'han descobert aspectes detallats de la vida d'aquestes persones fins ara desconeguts. Aquestes recents investigacions permeten conèixer millor les creences, les malalties, les cures corporals o l'alimentació dels individus que van ser momificats i obtenir una visió única de la vida i la mort d'una de les civilitzacions més fascinants de l'antiguitat. L'exposició presenta també imatges en 3D i digitals de les capes ocultes dels embolcalls.

El recorregut s'estructura en vuit àmbits: un d'introducció, un de conclusió i sis de centrals, que es corresponen amb cadascuna de les mòmies i que també ofereixen continguts temàtics sobre la vida i la mort a l'antic Egipte. Les mòmies

es presenten juntament amb la interpretació digital i amb objectes que permeten revelar nous descobriments en el context del tema de cada secció.

A l'antic Egipte es creia que era necessària la presentació del cos perquè la persona difunta continués vivint al més enllà. Mitjançant la momificació, cada individu seguiria el camí d'Osiris, déu de l'altra vida i el primer que va ser momificat. Es creu que les primeres mòmies d'Egipte van ser de persones que van viure a l'entorn del 4000 aC. Van enterrar els seus cossos a l'arena seca i calenta, i es devien assecar i momificar de manera natural. Alguns egipcis creuen que, durant aquest primer període, algunes d'aquestes mòmies van ser desenterrades de manera fortuïta i que aquest descobriment va reforçar la convicció dels egipcis sobre la necessitat de preservar el cos després de la mort.

Mòmies d'Egipte: Redescobrint sis vides és la setena col·laboració de la Fundació "la Caixa" amb el British Museum gràcies a l'aliança estratègica establerta entre aquestes dues institucions, que ha permès presentar al públic del nostre país exposicions dedicades, entre altres temes, a l'art i la cultura medievals, a la idea de competició a l'antiga Grècia, a la figura del faraó, al luxe a l'antiguitat i a l'art del gravat als Estats Units des dels anys seixanta.

L'exposició arriba per primera vegada a Espanya i, després de clausurar-se a Madrid, seguirà una llarga itinerància que la durà a CaixaForum Barcelona, a CaixaForum Sevilla, al nou CaixaForum València i a CaixaForum Saragossa.

LES MÒMIES / QUI ÉS QUI

Ameniryirt, un funcionari de Tebes

Dinastia XXVI, c. 600 aC

Probablement, Tebes, Egipte

Se'n sap relativament poc d'**Ameniryirt** abans de la seva arribada al British Museum el 1839. Les inscripcions dels seus tres sarcòfags revelen que era funcionari i que treballava als dominis de la divina adoratriu d'Amon, Amenirdis. Aquesta era filla del rei Kashta (c. 760-747 aC), originari de Kush (l'actual Sudan). Com a divina adoratriu era la titular d'un càrrec molt influent la funció del qual era garantir l'autoritat reial a Tebes (l'actual Luxor), centre religiós, en aquells temps, de primera magnitud.

Com a «servidor dels ingressos», **Ameniryirt** supervisava uns dominis d'una gran riquesa —més d'un segle després de la mort d'Amenirdis—, cosa que el situava en una posició de poder. Sens dubte pertanyia a l'elit local i la seva riquesa li permetia de ser momificat. Ho confirma l'acurada conservació del seu cos, un exemple magnífic de la momificació a l'antic Egipte. La mòmia està embolcallada en lli de fins a 12 cm de gruix i la mortalla exterior estava tenyida de rosa fosc o vermell.

La tomografia computada ha revelat que **Ameniryirt** feia uns 164 cm, i pel desgast d'una de les articulacions de la pelvis sembla que tenia entre 35 i 49 anys quan va morir. També s'ha descobert que **Ameniryirt** tenia un càncer dels teixits tous estès als ossos. És un exemple arqueològic molt poc freqüent que revela l'antiguitat de la malaltia del càncer. A més, el sacerdot també patia aterosclerosi. Qualsevol de les dues malalties li podia haver causat la mort.

Nesperennub, un sacerdot de Tebes

Dinastia XXII, c. 800 aC

Probablement, Tebes, Egipte

Les inscripcions del sarcòfag de **Nesperennub** l'identifiquen com un sacerdot del temple de Karnak, el complex religiós més important de Tebes (l'actual Luxor). Pertanyent a una família d'alt rang, va participar segurament en els rituals que es feien cada dia davant l'estàtua d'algun déu, molt probablement, la de Khonsu. Entre les seves obligacions hi devia haver la d'obrir les portes del santuari de l'estàtua i la de servir libacions (ofrenes líquides).

La mòmia de **Nesperennub** és un exemple de com la conservació del cos era només un dels elements de la resposta que donaven els antics egipcis a la mort.

Les tomografies computades indiquen que a sota dels embolcalls es van distribuir molts amulets i altres objectes rituals, als quals s'atribuïen poders màgics que protegrien el difunt i l'ajudarien a assolir la immortalitat. La nitidesa dels escaneigs permet identificar la majoria d'amulets per la seva forma. Les dades de les tomografies també ens indiquen amb quins materials es van elaborar.

Aquesta secció de la mostra se centra en la importància dels amulets i les imatges dels déus que es col·locaven a sobre o a l'interior del cos. Es consideraven objectes màgics que protegien el seu amo i l'ajudaven a renéixer.

Els antics egipcis van venerar milers de déus, alguns dels quals estaven implicats en la vida quotidiana dels egipcis, i d'altres, vinculats al més enllà. El déu funerari més important era Osiris, que després de renéixer va ser convertit en senyor de l'inframón. Com a primera mòmia, Osiris era el model que havien d'imitar els difunts en la seva aspiració d'arribar a renéixer com ell. En els objectes i aixovars funeraris apareixen sovint déus com Osiris, Isis i el fill de tots dos, Horus. La caixa de cartonatge de **Nesperennub** està decorada amb diverses representacions d'aquests déus.

Penamunnebnesuttawy, un sacerdot del nord

Dinastia XXV, c. 700 aC

Probablement, Tebes, Egipte

Les inscripcions dels sarcòfags de **Penamunnebnesuttawy** l'identifiquen com a sacerdot. Els seus títols revelen que probablement era originari del delta del Nil. Va servir diversos déus, igual que el seu pare, i la seva activitat es repartia entre diversos temples. És possible que en fos un el dels déus lleons Bastet i Maahes, a l'antiga localitat de Taremu, a la part oriental del delta. Si bé el més probable és que visqués al nord d'Egipte, sembla que **Penamunnebnesuttawy** va morir més al sud, ja que tant els seus sarcòfags com la seva momificació fan pensar que va ser embalsamat a Tebes.

Gràcies a les tomografies computades, sabem que el cos de **Penamunnebnesuttawy** va ser curosament momificat. A diferència dels de les mòmies anteriors, l'embalsamador no li va extreure el cervell. Si bé aquest òrgan es treia habitualment, aquests diferents enfocaments sembla que indiquen que hi havia una certa flexibilitat en el tractament del cos. Les tècniques podien variar al llarg del temps i segons la regió, i els embalsamadors desenvolupaven els seus propis mètodes

En aquest àmbit de l'exposició es dedica un apartat a les malalties més freqüents a l'antic Egipte, que en molts casos són difícils de detectar amb les tomografies computades. En canvi, s'ha identificat en les mòmmies molt mala salut dental, com en el cas de **Nesperennub**. A les artèries de les quatre mòmmies adultes, inclosa la de **Penamunnebnesuttawy**, s'hi ha trobat aterosclerosi. El fet que tants individus momificats presentin aquesta malaltia pot ser degut que els membres de les elits —els únics que es podien permetre de ser momificats— seguien una dieta rica en greixos animals, tot i que també podria estar causada per factors genètics.

Les restes de menjar trobades als jaciments arqueològics i les representacions en tombes i temples ens indiquen el que menjaven els antic egipcis. Suggereixen una dieta rica i variada, com a mínim per a les classes altes. El pa i la cervesa de civada, espessa i nutritiva, eren aliments bàsics. Els rics també bevien vi. Els àpats incloïen fesols, peix, aus i una gran varietat de fruites i verdures, com ara dàtils, figues, fruits de la palmera dom, magranes, cogombres, alls i cebes tendres. La carn era un luxe del qual la majoria de gent només podia gaudir en ocasions especials.

Takhenemet, una dona casada de Tebes

Dinastia XXV, c. 700 aC

Tebes, Egipte

Takhenemet va viure cap el 700 aC i va ser «senyora de la casa», cosa que la identifica com a dona casada. La van enterrar en tres sarcòfags encaixats els uns dins dels altres, l'estil i la qualitat dels quals suggereixen que van ser fabricats a Tebes (l'actual Luxor), on és probable que hagués viscut **Takhenemet**. En aquell període, Tebes era un dels grans centres religiosos de l'antic Egipte, però no sabem si va participar en la vida religiosa local. El seu pare, Padikhonsu, era porter d'un temple dedicat a Amon, probablement el de Karnak.

Tot i haver mort entre els 35 i els 49 anys, al seu sarcòfag intern **Takhenemet** hi està representada com una dona jove. Porta un vestit semitranslúcid i sosté un instrument musical conegut com a *sistre*. Les tomografies computades revelen que el seu cos va ser curosament momificat i que duia els cabells recollits en un monyo a la part superior del cap. El fet que **Takhenemet** fos enterrada amb un sistre —un instrument musical semblant a un sonall— és una prova de la importància de la música a l'antic Egipte. Tot i que no sabem exactament com

sonava l'antiga música egípcia, sí que s'han conservat nombrosos instruments musicals de percussió, vent i corda de l'època.

Tant els homes com les dones de l'antic Egipte es preocupaven molt del seu aspecte personal. Per aquesta raó era habitual que juntament amb les mòmies s'hi enterressin cosmètics, olis i perfums. Els homes i les dones també duïen tota mena de joies i granadures, com collarets, polseres i anells. Els cabells eren un element molt simbòlic, i tant els homes com les dones d'alt rang duïen perruques elaborades amb cabells humans com a símbol del seu estatus.

Un nen petit d'Hawara

Període romà, c. 40-55 dC

Hawara, Egipte

Sembla que la momificació d'infants era poc habitual a l'antic Egipte, però tot indica que en va augmentar la pràctica en el període romà. Se n'han trobat nombrosos exemples al cementiri d'Hawara. Situat a l'entrada de l'oasi del Faium, Hawara es va utilitzar intensament durant els períodes de domini grec i romà com a cementiri de la veïna ciutat d'Arsínoe. Aquest nen va ser descobert juntament amb altres mòmies, entre les quals hi havia una dona i dos nens més.

El nen tenia uns quatre anys en morir. Presenta la columna i les costelles desplaçades, probablement a causa de la momificació, però el seu petit cos va ser embolcallat molt curosament amb moltes capes d'embenatge. El seu retrat, pintat amb delicadesa, suggereix que procedia d'una família de l'elit. A la part inferior del cos, la mortalla recull escenes tradicionals, com la d'uns sacerdots que oficien rituals i fan ofrenes als déus. Al registre inferior apareix el nen com una figura totalment daurada.

Aquesta mòmia va ser descoberta a Hawara, el 1888, per Flinders Petrie, un dels primers arqueòlegs que van estudiar el passat antic amb mètodes científics. Poc després, va escriure al seu diari que aquesta era «la més interessant de totes» perquè el seu retrat estava pintat sobre tela. Sembla que valorava més aquest estil decoratiu que les màscares daurades. A Hawara s'han descobert nombroses mòmies amb retrats pintats sobre lli. Es van trobar les restes d'una dona a la mateixa tomba que el nen, mentre que una nena i un nen van ser momificats amb màscares de cartonatge daurat.

A l'antic Egipte, la unitat familiar era un pilar fonamental i per això s'acostumava a representar la persona difunta envoltada dels membres de la seva família. Com

que la mortalitat infantil i la de les dones en el part era molt alta, hi havia un complex sistema de caràcter màgic per protegir les dones i els infants. Potser perquè morien molts infants en edats molt primerenques, no els dedicaven enterraments sumptuosos. En algunes tombes s'han trobat joguines, com ara pilotes i nines, molt similars a les actuals.

Un jove de l'Egipte grecoromà

Finals de la dinastia ptolemaica o principis del període romà, c. 100 aC - 100 dC
Probablement, Hawara, Egipte

Quan els governants primer grecs i després romans es van apoderar d'Egipte, la momificació es va continuar practicant, però van evolucionar les tècniques i els estils. Aquest jove, de nom desconegut, sembla que va viure a finals del període grec (ptolemaic) o a principis del romà. La presència d'una màscara de cartonatge permet precisar una mica més l'època en què va viure i el seu possible lloc de procedència. L'estil de la màscara i dels embenatges externs apunta que va ser enterrat a la necròpolis de Hawara, al Faium.

Malgrat el seu notable estat de conservació, les tomografies computades del cos del jove revelen un gran desordre en el contingut de les seves cavitats pectoral i abdominal. Per desgràcia algú va accedir a l'interior dels seu cos després de la seva momificació, des de la meitat de l'esquena, potser en un intent de trobar d'amulets de valor. Una altra dada que han revelat les tomografies computades és que encara no s'havia completat el creixement de molts dels ossos del jove i que devia tenir uns 17 o 18 anys en morir.

Malauradament el nom del jove no està inscrit en cap lloc visible, de manera que la seva identitat continua sent un misteri.

El domini grec i després el romà van comportar molts canvis per a Egipte, des de la manera d'administrar el país fins a algunes tradicions funeràries. Durant el període grecoromà, va persistir en gran part de la societat egípcia l'antic costum d'embalsamar i enterrar els morts, malgrat que molts nouvinguts es van mantenir fidels a les seves pròpies creences i pràctiques funeràries. La momificació en si va sobreviure, però sovint com a resultat d'una fusió entre els costums funeraris egipcis, grecs i romans. Si bé sota domini grec els mètodes d'embalsamament es van mantenir amb molt pocs canvis, en època romana es comença a observar un èmfasi més gran en l'aspecte extern de la mòmia, i les figuretes de déus i els rotlles de paper del *Llibre dels morts* deixen pas a objectes menys tradicionals i més quotidians, com ara joies i joguines. Malgrat aquests canvis, les pràctiques

funeràries van mantenir el seu propòsit essencial: ajudar el difunt a renéixer en el més enllà i seguir els passos d'Osiris.

En aquesta època, els retrats de les mòmies tenien un gran realisme i ens permeten tenir una imatge molt viva de les persones. Per a les taules dels retrats es feien servir diversos tipus de fusta. La més comuna, la de tell, no era autòctona, sinó que procedia d'Europa. La fusta de tell es podia serrar en taules molt fines que es corbaven amb delicadesa al voltant de l'embolcall de la mòmia. És possible que també s'importessin d'Europa alguns pigments.

MÒMIES D'EGIPTE: REDESCOBRINT SIS VIDES

Del 14 de juliol al 26 d'octubre de 2022

CaixaForum Madrid

Paseo del Prado, 36
28014 Madrid
Tel.: 913 307 300

Horari

De dilluns a diumenge, de 10 a 20 h

Servei d'Informació de la Fundació "la Caixa"

Tel.: 900 223 040
De dilluns a diumenge, de 9 a 20 h

Àrea de Comunicació de la Fundació "la Caixa"

Cristina Font: 608 582 301 / cristina.font@fundacionlacaixa.org

Sala de Premsa: <https://prensa.fundacionlacaixa.org/ca/>

 @ FundlaCaixaCAT @CaixaForum #CaixaForumMòmies